

Skötselplan för naturreservatet Skurugata i Eksjö kommun

Syfte med områdesskyddet

Syftet med naturreservatet är att

- skydda och bevara skuran och de arter som är beroende av det svala och fuktiga klimatet i skuran
- bevara och utveckla en naturskogsartad barrblandskog med anslutande mosse och de arter som är knutna till dessa miljöer
- bevara de listade habitaterna enligt EU:s art- och habitatdirektiv i gynnsamt tillstånd
- tillvarata områdets betydelse för friluftslivet, inom ramen för bevarandet av områdets naturvärden

Beskrivning av området

Administrativa data

Objektnamn	Skurugata
Skyddsform	naturreservat
Beslut om Natura 2000	ja (SE0310346)
IUCN-kategori	Ia – Strikt naturreservat
Miljömål	Levande skogar
Län	Jönköping
Kommun	Eksjö
Socknar	Eksjö, Hult
Naturgeografisk region	Sydsvenska höglandets centrala och östra delar (13)
Karta	fastighetskarta: 6F9b terrängkarta: 6F NV
Lägesbeskrivning	ca 8 km NO Eksjö och ca 7 km N Hult
Fastigheter	Eksjö-Bjässarp 1:22, del av Bötteryd 1:4, del av Passlemålen 1:2
Markägarkategori	staten (naturvårdsfonden), enskilda
Gräns	enligt beslutscharta, bilaga 1
Förvaltare	Länssstyrelsen i Jönköpings län
Areal	134 ha

Markslag

Skogsmark	129,5 ha
Åkermark	0,3 ha
Vatten	1,2 ha
Övrigt	3 ha

<i>Naturtyper</i>		<i>Natura 2000-habitat</i>	
Barrblandskog (äldre än 50 år)	82,5 ha	Västlig taiga (9010)	78 ha
Barrungskog (10-50 år)	26 ha		
Kalmark (0-10 år)	7 ha		
Tallsumpskog	14 ha	Skogbevuxen myr (91D0)	14 ha
Göl	1,2 ha	Dystrof sjö (3160)	1,2 ha
Skura	2,2 ha	Silikat-rasbranter (8110)	2,2 ha
Åkermark	0,3 ha		
Parkering med äng, utsiktsplats	0,8 ha		

Topografi, geologi och hydrologi m.m.

Skurugata är namnet både på naturreservatet och på den geologiska bildningen som ligger knappt en mil nordost om Eksjö i ett kuperat barrskogslandskap. Skurugata består av en djupt nedskuren, smal kanjonliknande sprickdal i berggrunden. Formationer av den här typen benämns ofta *skura*, *grav* eller *kursu*.

Berggrunden i Eksjötrakten består mest av granit. I området vid Skurugata finns dock ett område med Smålandsporfyrr. Denna porfyr är rödbrun och har strökor av fältspat och kvarts. Den spricker lätt sönder och då uppstår block och stenar med karakteristiskt sneda vinklar. De finns bland rasmassorna i skurans botten. Jordarten i området utgörs av morän.

En skura bildas där det finns en försvagning i berget, till exempel en sprickzon eller en förkastningszon. I samband med avsmältning av inlandsis tränger en smältvattenström fram genom sprickzonen och vidgar denna till en skura. I slutet av skuran kan smältvattenströmmen breda ut sig och hastigheten på vattnet minskar. Det medför att isälvsmaterial avsätts, det grövsta materialet närmast mynningen.

Försvagningen i berget där Skurugata har bildats följer ett sprickmönster som är likåldrigt med bergartsbildningen, vilket indikeras av att skurans nordvästliga riktning överensstämmer med omgivande diabasgångar. Erosionsformer på Skurugatas väggar visar att skuran har utgjort bana för smältvatten från inlandsisen i området. Vidsträckta isälvsavlagringar finns vid skurans sydöstra mynning. Troligen bildades Skurugata före den senaste inlandsisen, vilket bland annat förekomsten av flyttblock ovanpå rasmassorna visar.

Skuran är ca 1 km lång och är uppdelad i två parallellförskjutna delar med en vinklad förbindelse centralt. Den norra delen av skuran är den mest dramatiska och sevärda delen. Den har tvärbranta väggar som på vissa ställen är upp till 35 meter höga. Den är ca 500 meter lång och mellan 10-20 meter bred. Den södra

delen av skuran är bredare, upp till 60-70 meter, och den är inte lika tydlig och dramatisk som den norra delen. Genom den södra delen rinner det en bäck.

Öster om skuran ligger berget Skuruhatt (337,2 m.ö.h.), varifrån utsikten är milsvid.

Skurugata ligger inom Pauliströmsåns delavrinningsområde (Emåns huvudavrinningsområde).

Historik och markanvändning

Skurugata omnämns första gången i litteraturen redan 1696 i Eric Dahlbergs *Suecia antiqua et hodierna* som "en stor och underlig klyfta i ett skogsklätt berg, Skurugata, icke långt från staden Eksjö i Småland, där de gamla göterna enligt sägen offrat åt sina gudar. Klyftans längd sägs vara en fjärdedels svensk mil". Den som har gjort området mest känt är Albert Engström. Under rubriken Smålandsmystik skriver Albert Engström om sin förkärlek för Småland där Skurugata och Skuruhatt med omnejd är lika med Småland. Vid Skuruhatt finns det en minnessten över Albert Engström med inskriptionen "Folket som bor i dessa gårdar torde vara av renaste guld en eljest karg geologi kan presteras. Dessa sega, magra arbetare som brottas med sin fattiga jord och segra, segra, är det icke ett folk att hålla av". (Fornlämningsregistret Hult nr 88).

Förr huserade troll och rövare i Skurugata. Men inget oknytt har visat sig sedan Smålands grenadjärer tågade igenom med flygande fanor och klingande spel. Skurugata ska även ha varit tillhåll för "Tjuvajösse", en förbrytare som lär ha bott och gömt sitt tjuvgods i en håla nere i skuran.

Där skuran vinklar av ligger Skurukälla, som i fornlämningsregistret (Eksjö nr 192) är betecknat som plats med namn och tradition. Källan ska enligt legenden vara i underjordisk förbindelse med Försjön, eller ibland nämns Mycklaflon. Beviset ska bland annat vara att en ox tappade skällan i Skurukälla och att den sedan återfanns i sjön.

I anslutning till reservatets parkering ligger det en torplämning efter torpet Äspelund (fornlämningsregistret Hult nr 121). Ca 100 meter väster om skurukälla finns det odlingsrösen och låga stenmurar som vittnar om tidigare markanvändning.

Naturreseptatet Skurugata bildades 1967. Skuran omges av skogsmark där skogsbruk pågått på större delen, även inom delar av det äldre reservatsområdet. I öster ligger en liten åker vid reservatsgränsen.

Växt- och djurliv

Reservatsområdet domineras av barrblandskog. Där berget går i dagen är det hållmarkstallskog. Stora delar av skogen har påverkats av skogsbruk men ca två tredjedelar är äldre skog med mer eller mindre naturskogskaraktär. 30 ha har klassificerats som nyckelbiotop eller område med högt naturvärde. Vanliga barrskogsarter dominerar, till exempel blåbär, lingon och kruståtel i fältskiktet och husmossa och väggmossa i bottenskiktet. Där skogen har lämnats orörd går det att finna mer ovanliga arter, till exempel stor revmossa.

Skurans norra del är torr och blockig. Vegetationen består i huvudsak av olika arter av ormbunkar, bland annat gaffel-, hälle- och svartbräken. I springorna i bergväggen förekommer sällsynta mossarter som gynnas av det svala och fuktiga lokalklimatet, bland annat snedbladsmossa. Snedbladsmossa är en oceanisk art, som i övrigt förekommer sällsynt i nordvästra Sverige. Skurugata är en östlig utpostlokal, men förekomsten är inte undersökt sedan 1980-talet. Längre upp på bergväggarna växer ljung, blåbär och lundgröe. Skurans södra del är skogbeväxt och botten är till stora delar kärrartad. En bäck rinner från Skurukälla och söderut genom den södra delen av skuran.

Norra delen av reservatsområdet utgörs av en mosse med en tjärn, Myregölen. Mossen är till största delen skogbeväxt med tall.

14 rödlistade arter har registrerats i området, varav 7 bedöms som hotade arter. Kända förekomster av signalarter och rödlistade arter finns samlade i bilaga 2b. Tjäder, orre och järpe förekommer.

Friluftsliv

Skurugata och Skuruhatt är ett mycket populärt utflyktsmål. Antalet besökare har uppskattats till ca 100 000 per år. Inte bara närboende utan både svenska och utländska turister fascinerar av den särpräglade miljön. De flesta besökarna kommer med bil till reservatets parkering. Många kommer även via Höglandsleden från Eksjö kommuns lägergård och blivande naturreservat Klinten vid Försjön. En del väljer att cykla från Eksjö och många går då sista biten till reservatet via vandringsleden från Bjässarp.

Dokumentation

Collin, A. 1975. *Skurugata, naturreservat Eksjö kommun – botanisk inventering*. Länsstyrelsen i Jönköpings län.

Dahlberg, E. 1696. *Suecia antiqua*.

Engström, A. 1927. *Smålandsmystik*.

Fasth, T. 1999. *Nyckelbiotopsinventering av skyddade områden i Jönköpings län*. Länsstyrelsens meddelande 1999:37.

Länsstyrelsen i Jönköpings län, 1995. *Natur i Jönköpings län*.

Olvmo, M. 1989. *Meltwater Canyons in Sweden*. Göteborgs Universitet, GUNI Rapport 27.

Skogsvårdsstyrelsen, 2000. *Förtätad nyckelbiotopsinventering samt förslag till skötselplan mm för utökning av naturreservatet Skurugata i Eksjö kommun*. Länsstyrelsens dnr 231-5210-99.

SGU serie Ae nr 146 *Jordartskarta med beskrivning – 6F Vetlanda NV*.

SGU serie Af nr 150 *Berggrundskarta med beskrivning – 6F Vetlanda NV*.

Det finns mycket mer skrivet om Skurugata, särskilt när det gäller myter och sägner, som vi inte redovisar här.

Mål och föreskrifter för skötsel av reservatet

Skötselområden med bevarandemål och åtgärder

Skötselområde 1 – Barrblandskog	115,5 ha
Naturtyp:	Barrblandskog 82,5 ha
	Barrungskog (10-50 år) 26 ha
	Kalmark (0-10 år) 7 ha
Natura 2000-habitat:	Västlig taiga 78 ha

Större delen av reservatet består av äldre barrblandskog. Ungefär en tredjedel av reservatets skogsmark utgörs av kulturbestand av varierande ålder eller av kalmark.

Den södra delen av skuran är bevuxen med äldre barrskog och ingår i skötselområde 1.

Bevarandemål ¹

- Utbredningen av naturskogsartad barrblandskog (västlig taiga) ska vara minst 78 ha och öka till 115 ha. Skogen ska hysa en artrikedom av mossor, lavar, svampar och vedskalbaggar knutna till barnaturskog.
- Tall ska utgöra minst 35 % av virkesvolymen.
- Löv ska utgöra minst 5 % av virkesvolymen.
- Det ska finnas minst 5 grova (diameter > 40 cm) träd/ha.
- Död ved ska förekomma med minst 30 m³/ha (lågor och torrträd, diameter >10 cm), varav minst 3 m³/ha utgörs av grova lågor och torrträd (diameter > 25 cm).

Skötselåtgärder

- Inom skötselområde 1 gäller fri utveckling där inget annat anges. Uppföljning av bevarandemålen avgör behovet av eventuella skötselåtgärder i framtiden.
- Delområde 1a: Luckhugg de äldre kulturgranbestånden för att öka naturvärdet, en lucka bör vara ca 30 x 30 meter. Av det som avverkas lämnas minst 10 m³sk/ha till liggande död ved och om det är möjligt forslas eventuell resterande del ut. Ringbarka ca 4 granar per hektar. Åtgärderna bör vara genomförda senast 2008.
- Delområde 1b: Glesa ut ungskogsbestånden genom att friställa lövträd och grovgrenig tall där dessa förekommer. Öka beståndens variation till exempel genom luckhuggning, särskilt i anslutning till de gläntor som redan finns. Om det är möjligt forslas en del av virket ut, men minst 5 m³sk/ha lämnas till liggande död ved. I bestånd med lämpliga julgranar kan en utglesning av granbeståndet med fördel göras genom försäljning av julgranar. Åtgärderna bör vara genomförda senast 2008 och kan därefter återupprepas vid behov.

¹ Bevarandemål anges för att mäta och följa upp den biologiska kvaliteten. Ett problem är att det i många fall saknas bra kunskapsunderlag för vad som är god biologisk kvalitet. Ny kunskap kan medföra att de uppsatta målnivåerna ändras. Avvikelse från uppsatta bevarandemål behöver inte resultera i omedelbara skötselåtgärder.

- Delområde 1c: Övriga kulturpräglade bestånd har i nuläget bedömts uppnå naturvärden utan åtgärd. Vid behov kan dock åtgärder för att gynna förekomsten av löv och tall utföras.

Skötselområde 2 – Skogbevuxen myr och göl	15,2 ha
Naturtyp:	Tallsumpskog 14 ha
	Göl 1,2 ha
Natura 2000-habitat:	Skogbevuxen myr (91D0) 14 ha
	Dystrof sjö (3160) 1,2 ha

Våtmarker finns främst i norra delen av reservatet kring Myregölen. Mossarna är skogbevuxen med tall, men närmast gölen finns det små öppna gungflyartade partier.

Bevarandemål ¹

- Utbredningen av tallsumpskog (skogbevuxen myr) ska vara 14 ha och får endast förändras som ett resultat av naturliga processer.
- Död ved (lågor och torrträd, diameter >10 cm) ska förekomma med minst 15 m³/ha i tallsumpskogen.
- Utbredningen av dystrof sjö ska vara 1,2 ha och får endast förändras som ett resultat av naturliga processer.
- Hydrologin ska vara naturlig och opåverkad.
- Sjön ska ha en naturlig artsammansättning.

Skötselåtgärder

- Inga (fri utveckling).

Skötselområde 3 – Skura	2,2 ha
Naturtyp:	Skura 2,2 ha
Natura 2000-habitat:	Silikat-rasbranter (8110) 2,2 ha

Norra delen av skuran är blockig med branta bergväggar och här står endast enstaka träd. Den södra delen är skogbevuxen och ingår i skötselområde 1.

Bevarandemål ¹

- Utbredningen av silikatraserbranter ska vara 2,2 ha och får endast förändras som ett resultat av naturliga processer.
- Skuran ska hysa en artrikedom av främst mossor som är beroende av det fuktiga och svala klimatet.

Skötselåtgärder

- Lutande träd och löst sittande block och stenar som kan utgöra fara ska i undantagsfall undanröjas.
- Reservatsförvaltaren har rätt att stänga av skuran för besökare om risken för ras bedöms som alltför stor.

Skötselområde 4 – Åkermark	0,3 ha
Naturtyp:	Åkermark 0,3 ha

En liten åker ligger vid reservatsgränsen vid vägen mellan Bjässarp och Kättstorp.

Skötselåtgärder

- Åkern får brukas så länge det finns en brukare och brukningsvägen får hållas öppen. Om/när det inte längre finns någon brukare ska åkern återbeskogas genom igenväxning och ingå i skötselområde 1.

Friluftsliv och gränser

Bevarandemål

- Naturreservatets gräns ska vara markerad enligt Naturvårdsverkets anvisningar.
- Minst 2 väl underhållna informationstavlor med beskrivning av reservatet ska finnas i och i anslutning till reservatet
- En parkering och vändzon för buss ska finnas. Parkeringen ska vara tillgänglig via vägen från Skuruport.
- Torrklosett, soptunna och eldplatser ska finnas.
- En väl markerad strövstig ska utgå från parkeringen och leda genom norra delen av skuran och via Skuruhatt. Anslutande vandringsled till Klinten (del av Höglandsleden) och västerut till Bjässarp ska finnas. Strövstigen och vandringslederna ska vara väl underhållna.
- Utsiktsplatsen ska vara öppen.

Skötselåtgärder

Länsstyrelsens reservatsförvaltare ansvarar för att friluftsanordningarna (förutom vandringsleder och scoutanläggning) sköts, t ex genom avtal med lokal tillsynsman. Tillsyn ska ske kontinuerligt, under högsäsong (maj-september) minst en gång per vecka.

- *Gränsmarkering*
Gränsmarkeringen kring det äldre naturreservatet ska tas bort senast inom ett halvår efter att detta beslut har vunnit laga kraft. Reservatsbrickor ska sättas upp utmed den nya gränsen inom ett år efter att detta beslut har vunnit laga kraft.
- *Informationsskyltar*
Informationsskyltar ska sättas upp vid parkeringsplatsen och vid Klinten. Skyltarna ska informera om reservatets natur- och kulturvärden och gällande föreskrifter för allmänheten, samt innehålla en karta. Informationen bör även finnas på tyska och engelska. Skyltningen ska samordnas med skyltningen av det kommunala naturreservatet.

Det ska finnas skyltar med information om riskerna att beträda skuran och att besök sker på egen risk.

Utmed strövstigen och vandringslederna kan det vid behov sättas upp skyltar med kompletterande information för besökaren. Idag finns till exempel en skylt vid Tjuvajösses håla och det har efterfrågats information vid Skuruhatt.

- *Parkering (skötselområde 5)* 0,5 ha

I reservatet finns en parkeringsplats och vändzon för buss. På parkeringsplatsen finns toorklosett (tillgänglig för handikappade), soptunna och informationsskylt. En ca 800 m lång väg leder in till parkeringsplatsen.

Intill parkeringen finns en gräsbeväxt yta med bord och bänkar som ska hållas fri från igenväxning. Eldplatser ska anordnas av förvaltaren.

- *Strövstigar/vandringsleder*

Reservatet har en ca 2,5 km lång strövstig som leder från parkeringen genom norra delen av skuran och via Skuruhatt. En parallell stig är markerad väster om skuran och det finns en stege i höjd med Tjuvavjösses håla mellan de två stigsystemen. Skuran är svårframkomlig men det har bedömts vara en del av upplevelsevärde. Hjälpåordningar i form av stegar och spänger kan anordnas, men i så liten utsträckning som möjligt. Väl fungerande vägvisare ska finnas senast fyra månader efter att detta beslut har vunnit laga kraft. Stigmarkering, vägvisare samt stegar/spänger ska underhållas och hjälpåordningarna ska kontrolleras regelbundet. Nedfallna träd tas bort från leden där det finns behov och den hålls fri från igenväxning.

Åtgärder, till exempel grusbeläggning av stigen, för att underlätta för handikappade att ta sig mellan parkeringen och Skuruhatt bör på sikt genomföras.

Reservatet genomkorsas även av vandringsleder, bland annat Höglandsleden. Dessa leder får underhållas och röjas från nedfallna träd och igenväxning av buskar och träd. Ledmarkeringar inom reservatet ska så långt som möjligt samordnas på gemensamma stolpar. Vägvisare får sättas upp vid vägska för att underlätta orienteringen. Förvaltaren har inte ansvaret för dessa leder, men den del av vandringsleden som går från Skuruhatt till det blivande Klintonreservatet är en viktig förbindelselänk för reservatets besökare, liksom vandringsleden till Bjässarp, och förvaltaren kan hjälpa till med skötseln av lederna. I nuläget har Friluftsförbundet i Eksjö ansvar för tillsyn och skötsel av Höglandsleden.

- *Utsiktsplats (skötselområde 6 - Skuruhatt)* 0,3 ha
Utsiktsplatsen vid Skuruhatt, inklusive minnesstenen över Albert Engström, hålls fri från igenväxning. Det finns ett bord med bänkar samt några enskilda bänkar som ska underhållas. Inga ytterligare bord/bänkar ska anordnas. Eldplatser får anordnas av förvaltaren.

- *Lägerplatsområde (scoutanläggning)*

I reservatet västra hörn finns det en scoutanläggning med eldstad, toorklosett, och vindskyddskonstruktion. Anläggningen får finnas kvar och underhållas i reservatet så länge den hålls i ordning och verksamheten bedrivs inom de ramar som reservatets syfte och föreskrifter ställer upp. Ansvarig för anläggningen är Storegårdskyrkans församling i Eksjö (Svenska Allianskyrkan). Om anläggningen missköts har reservatets förvaltare rätt att ta bort den.

I anslutning till lägerplatsområdet är det tillåtet att tälta i enlighet med vad som gäller i allemansrätten.

Dokumentation och uppföljning

Alla skötselåtgärder som utförs inom reservatet ska dokumenteras, skriftligt och med foto. I dokumentationen ska framgå vilka åtgärder som genomförts och när de genomfördes, samt vem som utförde åtgärden.

En fördjupad uppföljning av reservatets värden (natur- och friluftslivsvärden) och de uppsatta bevarandemålen ska ske. Bevarandemålen behöver kompletteras på artnivå. Uppföljningen ska ske enligt metoder och tidplaner för gällande uppföljningsprogram, vilket för närvarande innebär att uppföljning ska ske inom ramen för de nationella Basinventerings- och Uppföljningsprojekten.

En återinventering av mossfloran i skuran ska göras senast 2012.

Revidering av skötselplanen

Skötselplanen gäller tills vidare och revideras när tillsynen eller uppföljningen indikerar att behov finns.

Finansiering

Naturvårdsinriktade skötselåtgärder i naturreservatet, återinventering av mossfloran, framställning av informationstavlor, anläggande och underhåll av friluftsanordningar (gäller ej underhåll av scoutanläggningen), underhåll av gränser och kontinuerlig tillsyn bekostas av reservatsförvaltningen vid Länsstyrelsen i Jönköpings län.

Bilagor

- 2a Skötselplankarta med områdesindelning
- 2b Skötselplankarta med friluftsanordningar
- 2c Artlista